

Αλβανία, Νοέμβριος 1994: Το Δημοψήφισμα για το Σύνταγμα και ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος

[Αυτοκέφαλες Εκκλησίες / Εκκλησία της Αλβανίας](#)

Στην ταραγμένη για την Αλβανία δεκαετία του '90 και στις προσπάθειες των τότε κυβερνητικών αρχών να επιφέρουν πλήγματα στην Ορθόδοξη Αυτοκέφαλη [Εκκλησία της Αλβανίας](#) η οποία μόλις τότε ξεκινούσε την ανασυγκρότησή της από την σχεδόν ολική καταστροφή την οποία υπέστη την αθεϊστική περίοδο του Χότζα, αναφέρεται σε κείμενό του ο Ορφέας Μπέστης.

Αφορμή για την παράθεση μιας ιστορικής μαρτυρίας από εκείνη την περίοδο στάθηκε η 6η Νοεμβρίου, ημέρα κατά την οποία το 1994, στη γειτονική χώρα, η κυβέρνηση Μπερίσα διεξήγαγε δημοψήφισμα για το Σύνταγμα της χώρας. 27 χρόνια μετά τον Νοέμβριο του 1967, όταν ο Χότζα επέβαλε συνταγματικά την απαγόρευση κάθε θρησκευτικής έκφρασης, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας βρέθηκε αντιμέτωπη με ακόμη ένα εμπόδιο στο μακρόχρονο, πολύτροπο διωγμό που υπέστη κατά την ιστορική της παρουσία. Ο κ. Μπέστης μέσα από την αφήγηση

των γεγονότων εκείνων των ημερών αναφέρεται και στις ενέργειες του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας κ.κ. Αναστασίου, του ανθρώπου που με όλες του τις δυνάμεις εργάστηκε με αγάπη και αυταπάρνηση για την εδραίωση της αλήθειας του Ευαγγελίου του Χριστού, σε ένα περιβάλλον που έως τότε διαλαλούσε ότι “ουκ έστιν Θεός”.

Ακολουθεί το κείμενο του Ορφέα Μπέτση με τίτλο: 6 Νοεμβρίου 1994: Το Δημοψήφισμα για το Σύνταγμα στην Αλβανία όπως αυτό δημοσιεύθηκε στο meparrisia.com:

Το όχι και τόσο μακρινό 1994 ήταν μια περίοδος δοκιμασιών για την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Αλβανία. Μέσα σε ένα περιβάλλον που διακατέχονταν έντονα απ’ το πνεύμα του κομμουνιστικού απολυταρχισμού και της απομόνωσης (και τι το καθεστώς τυπικά είχε πέσει το Δεκέμβρη 1990), με έντονες συγκρούσεις εθνικού και θρησκευτικού χαρακτήρα στην εγγύς περιοχή των Βαλκανίων, η Κυβέρνηση επιχειρούσε ένα σοβαρό πλήγμα κατά της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Η οποία σημειωτέον μόλις που είχε αρχίσει να ορθοποδεί. Το καλοκαίρι 1991 είχε φτάσει ως Πατριαρχικός Έξαρχος ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος και τον Αύγουστο του 1992 είχε ενθρονιστεί ως επικεφαλής της Εκκλησίας, η οποία υπήρχε μόνο τυπικά. Απ’ τους πολυετείς διωγμούς δεν είχε μείνει τίποτε που να θύμιζε Εκκλησία πλην του κλίματος καχυποψίας που είχε καλλιεργηθεί μεθοδικά απ’ το αθεϊστικό καθεστώς.

Επιπροσθέτως ας αναφερθεί ότι ένα χρόνο νωρίτερα είχε απελαθεί απ’ το Αργυρόκαστρο ο Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος που εργάζονταν ιεραποστολικά. Το γεγονός συνοδεύονταν με προπαγάνδα κατά της Ορθοδόξου Εκκλησίας, του κλήρου ενώ ακραίοι εθνικιστές στόχο είχαν βάλει τον Αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο.

Είχαν επιχειρηθεί νομοσχέδια που φωτογράφιζαν διαδικασίες απομάκρυνσης του ως «ξένου» επικεφαλής θρησκευτικής κοινότητας. Αντίσταση Ορθοδόξων πολιτικών είχαν υποχρεώσει τη Βουλή στην απόσυρση του.

Το Σχέδιο Συντάγματος (η χώρα δεν είχε Σύνταγμα και ίσχυαν απλώς Συνταγματικές προσωρινές Διατάξεις από 30.4.1991), ωστόσο, που στο δεύτερο μισό του 1994 παρουσιάστηκε για δήθεν δημόσια διαβούλευση, ώστε να υποβληθεί σε διαδικασία Δημοψηφίσματος για τις 6 Νοεμβρίου, ήταν πραγματική απειλή για την Ορθόδοξη Εκκλησία και αποσκοπούσε ξεκάθαρα να ανακόψει την προσπάθεια ανασύστασης της. Το άρθρο 7 αναφέρονταν στην σχέση της πολιτείας με τις θρησκευτικές κοινότητες. Η παράγραφος 4 αυτού ενώ έδειχνε στη διατύπωση ως γενική πρόβλεψη και ρύθμιση για όλες τις μεγάλες θρησκευτικές κοινότητες, στην ουσία σκοπό είχε την απομάκρυνση του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου από επικεφαλής

της υπό ανασύσταση Εκκλησίας. Να επισημανθεί ότι στη χώρα δεν υπήρχε άλλος Ορθόδοξος Αρχιερέας...

Για να μην υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι με την διατύπωση: οι αρχηγοί των μεγάλων θρησκευτικών Κοινοτήτων πρέπει να είναι Αλβανοί υπήκοοι, γεννημένοι στην Αλβανία και με μόνιμη σ' αυτή διαμονή τα τελευταία 20 έτη, στόχος ήταν ο Ορθόδοξος Προκαθήμενος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διευκρίνιζε δημοσίως (10.10.1994): ...ο Αρχιεπίσκοπος κ. Αναστάσιος ενδέχεται να εξαναγκασθεί να εγκαταλείψει την Αλβανία την επαύριον της έγκρισης του Συντάγματος! Ας σημειωθεί ότι για τον αρχηγό του κράτους η πρόβλεψη ήταν 10ετή και για το βουλευτή 2ετή.

Σχετική και απόδειξη του τυχοδιωκτικού χαρακτήρα του Σχεδίου Συντάγματος ήταν και η μέριμνα της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου: απαγορεύεται η θρησκευτική δραστηριότητα που θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξη της Δημοκρατίας της Αλβανίας ή των δημοκρατικών της θεσμών, καθώς και η χρησιμοποίηση της θρησκείας για πολιτικούς σκοπούς.

Η Ορθόδοξη Κοινότητα με μια μοναδική οξύτητα αντιλήφθηκε αμέσως τους κινδύνους που εγκυμονούσε η κατάσταση για την προοπτική και αντίδρασε ανάλογα. Χρειάζεται άλλη αναφορά και πολύς χώρος για την περιγραφή όλων των λεπτομερειών της ιστορίας αυτής.

Ωστόσο θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η προσωπικότητα του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου, αφενός η σχέση εμπιστοσύνης που είχε δημιουργηθεί με ένα υπερφυσικό τρόπο με όλο το Ορθόδοξο πλήρωμα ανεξαρτήτως καταγωγής και γλώσσας, αφετέρου δε η ακτινοβολία του σε διεθνή περιβάλλοντα, υπήρξε καθοριστικής σημασίας παράγοντας, ώστε να εκδηλωθεί πρωτοφανή κινητοποίηση συμπαράστασης.

Ο Αρχιεπίσκοπος ήταν σχεδόν εγκλωβισμένος καθώς από το καλοκαίρι είχαν επιβληθεί κανόνες απαγόρευσης εισόδου Ελλήνων υπηκόων – δεν ίσχυε για τους άλλους της ΕΕ – ειδικά δε για κληρικούς, χωρίς θεώρηση διαβατηρίου απ' το μοναδικό προξενικό γραφείο στην Πρεσβεία της Αλβανίας στην Αθήνα.

Η καθεστωτική όμως αλαζονεία, με φόντο την στήριξη Ισλαμικών κέντρων – την περίοδο αυτή στα Βαλκάνια είχε δραστηριότητα η Αλ Κάϊντα του Μπιν Λάντεν και Μοτζαχεντίν που εξαπέλυαν με αφορμή την Βοσνία ιερό πόλεμο σε Ευρωπαϊκό έδαφος και επικεφαλής της διαδόχου των μυστικών υπηρεσιών της Αλβανίας ήταν ο Πρόεδρος της Ενώσεως Ισλαμιστών Διανοουμένων – πήρε την απάντηση της απ' την κοινωνία. Οι Ορθόδοξοι αποτέλεσαν καθοριστικό παράγοντα. Το προτεινόμενο

Σχέδιο Συντάγματος απορρίφθηκε με ποσοστό 54% αρνητικά και 42% θετικά (γνώστες των πραγμάτων κάνουν λόγο για πολύ μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ του «όχι» και του «ναι» που «εξομαλύνθηκε» μέσω των γνωστών λαθροχειριών).

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος ψύχραιμα, σαφήνεια και ευθαρσώς είχε διατυπώσει τις θέσεις του σε συνάντηση (17.10.1994) με τον Υπατο Αρμοστή του ΟΑΣΕ για τις Μειονότητες, πρώην ΥΠΕΞ της Ολλανδίας Max van der Stoep, που εκείνη την περίοδο διατελούσε υπηρεσιακά στην Αλβανία αλλά και λεπτομερή επιστολή (18.10.1994) στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Αλβανίας, κ. Σαλί Μπερίσα. Επισήμανε ότι αντιθέσεις στις προβλέψεις και απόρροιες του ίδιου αυτού άρθρου καθώς αφενός διασφάλιζε στην παράγραφο 1 ότι το κράτος είναι διαχωρισμένη απ' τις θρησκευτικές κοινότητες ωστόσο έθετε προϋποθέσεις για τους αρχηγούς της. Οι μικρότερες θρησκευτικές κοινότητες είχαν δικαίωμα επιλογής των ηγεσιών τους. Ξεκάθαρα η παράγραφος 4 του άρθρου 7 υπονομεύει την Ορθόδοξη Εκκλησία και πυροδοτεί αναστατώσεις στον κόλπο της. Θίγονταν ουσιαστικά οι θρησκευτικές ελευθερίες τις οποίες διατείνονταν ότι κατοχύρωνε το Σύνταγμα και μάλιστα ήταν πιο αντιδημοκρατικό και απ' αυτό του Αχμέτ Ζώγκου και των πρώτων χρόνων του κομμουνιστικού καθεστώτος.

Για την ιστορία αναδημοσιεύουμε το κείμενο της Δήλωσης του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου προς τον Μαξ βαν ντερ Στούλ, με το χαρακτηριστικό ξεκάθαρο ύφος και σαφήνεια,.

« Τίρανα, 17 Οκτωβρίου 1994.

Το θέμα που έχει προκύψει με την παράγραφο 4 του άρθρου 7 του Σχεδίου Συντάγματος δεν είναι κάποια λεπτομέρεια, που αφορά σε ένα πρόσωπο, μία Εκκλησία ή μία θρησκευτική μειονότητα. Το ζήτημα τελικά σχετίζεται με τη βασική έννοια της ελευθερίας και την εφαρμογή της σ' ένα κράτος που αναδύεται από μια εποχή κομμουνιστικής δικτατορίας και επιθυμεί να είναι πράγματι δημοκρατικό, κατά τα δυτικά πρότυπα.

Και εμείς πιστεύουμε ότι αληθινή θρησκευτική ελευθερία μιας θρησκευτικής μειονότητας σε μια χώρα σημαίνει βασικά ανεξαρτησία από κάθε είδος παρέμβαση στα εσωτερικά της, προερχόμενη από τα μέλη άλλων θρησκευτικών κοινοτήτων, τα οποία έχουν την πλειοψηφία στα νομοθετικά και κυβερνητικά όργανα καθώς και στα μέσα ενημερώσεως».

Το Σχέδιο Συντάγματος όπως προαναφέρθηκε απορρίφθηκε. Οι Ορθόδοξοι δεν είχαν προβάλει απλά κοινοτικό ένστικτο αυτοάμυνας και προστασίας. Απέδειξαν την ευαισθησία τους σε ζητήματα δημοκρατίας πράγμα που τους χαρακτηρίζει διαχρονικά στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο.

Τη Δευτέρα 7 Νοεμβρίου στο έντονο ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης από Αλβανία και Ελλάδα ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος, με σύνεση και γλαφυρότητα, είχε απαντήσει με την παράκληση να γίνει κατανοητό ότι επόκειτο «...περί περιόδου σιωπής και προσευχής...»

«Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, κατά τη συνάντησή τους στην Κω, με τον Έλληνα Πρωθυπουργό, Ανδρέα Παπανδρέου, έθεσε το θέμα της δίωξης του Αρχιεπισκόπου, μιλώντας για την «επιλογή του ακαδημαϊκού και εξόχου Ιεράρχη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, γιατί η αλβανική Ορθοδοξία είχε πλήρως διαλυθεί και δεν υπήρχε, ούτε ακόμη υπάρχει, η κατάλληλη υποδομή για εσωτερική ανασυγκρότηση». Ο Αρχιεπίσκοπος ευθύς μόλις ανέλαβε με σαφείς και συγκεκριμένες ενέργειες απεγκλώβισε την Ορθόδοξη Εκκλησία από τις επιχειρούμενες τάσεις πολιτικής ανάμειξης της... Συνέδραμε χωρίς ουδεμία διάκριση στη φιλανθρωπική και ανθρωπιστική εκστρατεία. «Η εκδίωξή του θα ζημιώσει δημιουργήσει δυσμενής εικόνα στην διεθνή σκηνή». Γι' αυτό η Ελληνική Κυβέρνηση έπρεπε να καταστήσει σαφές στα Τίρανα ότι «θα κερδίσουν ακόμα περισσότερο αν σεβαστούν τη θέση του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου». Γιατί όπως επεσήμανε ο Οικουμενικός Πατριάρχης ον Πρωθυπουργό της Ελλάδος «η προσωπικότητα του Ανδρός έχει «παγκόσμια ακτινοβολία» (Καθημερινή)*.

*Φαϊλάδης, Χ. Γ. (2023). Ανάλεκτα από το ημερολόγιο ενός συμβούλου τύπου-Σελίδες Αλβανίας: Η δημοσιογραφία ως τεκμήριο ιστορίας διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας-Αλβανίας (1992-1996). Εκδόσεις Λείμων.2023